

2856

Alfred G. P.

General
 4000 1000 1000 1000 1000 1000
 1000 1000 1000 1000 1000

9(47)

A-45

1925

Ա. Ի. ՌԻԿՈՎ

ԳՅՈՒՂ, Ը

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՅԵՎ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

Թարգմ. Գ. ԱՐԵՆՑՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ «ՀԱՅԿՈՊԻ»

ՅԵՐԵՎԱՆ

1925 թ.

ԳՆԵՑԵՔ ՅԵՎ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ

ՀԱՅԿՈՊԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

(Լույս են տեսել.)

1. Տիխամիրով. — Ինչպես անել, վոր կոտպերատիվի գործերը լավանան. — գունավոր շապիկով, 32 յերես, զինն և 20 կոպեկ.
2. Կոտպերատիվի առաջին քայլերը. գունավոր շապիկով, յերես 40 — զինն և 30 կոպեկ.
3. Պ. Ֆոլյան. — Գյուղացի, ուժեղացրու կոտպերացիան — 20 յերես, նկարազարդ շապիկով — զինն և 5 կոպեկ.
4. Է. Ս. Մ. — Ինչպես պետք և ինչ կոտպերատիվի գործակատարը — 22 յերես, նկարազարդ շապիկով — զինն և 8 կոպ.
5. Ինչպես հիմնել կոտպերատիվ խանութ — 24 յերես, զինն և 10 կոպ.
6. Պոժիսևով. — Ինչպես պետք և հաշիվ տա սպառողական ընկերություն վարչությունը — 26 յերես, զինն և 15 կոպ.
7. Պ. Ֆոլյան «Կորչեն շարչիները» 16 յերես պատկերազարդ, զինն և 8 կոպեկ.
8. Շեչև. — Մուրհակը — 26 յերես, 30 կ.
9. Կերժեցեզով. — Կազմակերպիր ինքդ քեզ — 56 յերես, զինն և 35 կ.
10. Ուսուցակայա. — Կոտպերացիան ինչո՞ւ համար և պետք գյուղացուն. — զինն և 25 կոպ.
11. Գեկիսով. — Կազմակերպեցիք խանութային և շնորհակալներ. — զինն և 20 կոպ.
12. Ռիկով. — Կոտպերացիայի մասին (ճառը յեվ բանաձևովի նախագիծը)

ՀԱՆՁՆԱԾ ԵՆ ՅՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

(Թ.Ս.Բ.Գ.Մ.Ս.Ն.Ս.Կ.Ս.Ն)

1. Չայանով. — Կոտպերացիայի համառոտ դասընթաց.
2. Մակերովա. — Սպառկոտպերացիայի անցյալն ու ներկան.

9 (47)
12-45

17 FEB 2010

Պոլեարներ բոլոր յերկրների, միացիք.

Ա. Ի. ՌԻԿՈՎ

ԳՅՈՒՂԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

Թարգմ. Պ. ԱՐԵՎԵՍԵՆ

13385
14920

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ «ՀԱՅԿՈՊԻ»

ՅԵՐԵՎԱՆ

1925 թ.

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Ն

Այս զբաղմունքը XIV կուսկոնֆերանսում «գյուղի և կոոպերացիայի» մասին արված զեկուցման մի քիչ վերամշակված սղագրությունն է: Այդ զեկուցման ամենազլխավոր մոմենտը հանդիսանում էլին ժամանակակից գյուղի ընագավառում տարվելիք տնտեսական քաղաքականության հիմնական խնդիրները:

Չորս տարի առաջ «գինվորական կոմունիզմին» փոխարինած տնտեսական նոր քաղաքականությունը միայն այժմ է, վոր պետք է կիրարկվի գյուղատնտեսության ընագավառում: Տնտեսական նոր քաղաքականությունն անցնելիս՝ մեծ յերկուց եր առաջանում այն հետեանքների վերարերմամբ, վոր կարող եր ունենալ այդ քաղաքականությունը: Մասնավորապես, մեր կուսակցության անդամների զգալի մասի մեջ ձայներ էլին հնչում այն մասին, թե ինչպես արդյունաբերության, այնպես և առեկտրի ընագավառներում տնտեսական նոր քաղաքականությունը կառաջացնե մասնավոր կապիտալի այնպիսի զարգացում, վոր կասկածելի կգառնա՝ թե արդյոք, կուսակցությունն ու պետությունը հնարավորություն կունենան իրապես կարգավորելու տնտեսական բոլոր պրոցեսները և ապահովելու մեր տնտեսության սոցիալիստական տարրերի վարգացումն ու շարունակ աճող նշանակությունը: Այդ յերկուցը ներկայումս կարելի յե համարել կյանքի կողմից լիովին և ամբողջապես վերացված: Յերկրի տնտեսության մեջ պետական, սոցիալիստական տարրերը, յերբեք այնքան մեծ դեր չեն խղղացել, ինչքան այժմ:

Իեպի տնտեսական նոր քաղաքականությունը կատարված զարձի ժամանակ ավելի ևս մեծ զգուշություն ցուցահանվեց գյուղի վերարերմամբ: Տնտեսական նոր քաղաքականության սկզբունքների նախնական հիմնավորման ժամանակ ցուցում եր արված այն մասին, թե անհրաժեշտ է ապրանքաշրջանառության ազատությունը սահմանափակել տեղական շուկաների շրջանակներով, չխոսելով այլևս այն մասին, վոր լիովին պահանջնվեց գինվորական կոմունիզմի շրջանում գյուղում վարձատաշխատանքի և հողի վարձակալության կիրարկման մասին մուծված սահմանափակումների ամբողջ նշանակությունը: Իսկ

ՏՐԵՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԳՄԱՆ

բուրժուական, կուլակային տարրերի դեմ մղվող կռիւի ժամանակ յերբեմն կիրարկվում են չքավորների կոմիտեաների շրջանի կռիւի դեռևս հին յեղանակները:

Հիմք ունենալով, մի կողմից, արդյունաբերութեան, արանս-պորտի բանկային սիստեմի, առեւտրի և այլ բնագավառներում մեր ունեցած նվաճումները և, մյուս կողմից, այն, վոր ամրացել է կուսակցութեան և բանվոր դասակարգի ունեցած ազդեցութեանը գյուղացիութեան լայն զանգվածների վրա, բարեկալիքը և խորհրդային վողջ ապարատը և այլն—արտադրական ուժերի արագ զարգացման նպատակով անհրաժեշտ և անցնել տնտեսական նոր քաղաքականութեանը գյուղում այնպես կիրարկելուն, ինչպես այդ արված է քաղաքում:

Ներկայումս դժվար թե կարելի լինի սպասել, վոր այս քաղաքականութեան կիրարկումը տեղի կառ այնպիսի առարկութեանները և յերկյուղի, ինչպիսիք տեղի ունեցան 1921 թվին, արդյուրաբերութեան և փոխանակութեան բնագավառներում տնտեսական նոր քաղաքականութեան անցնելիս:

Ժամանակի սղութեանը թույլ չափեց փոքրի շատ երջրեն վերամշակել այս ղեկուցումը և նույնիսկ ուղղել նրա վոճական թերութեանները: Մրանով ել բացատրվում է այն, վոր կոոպերացիայի առանձին տեսակների դրութեան հարցի վերաբերմամբ հարկ յեղով սահմանափակվելու միայն ամենաընդհանուր բնորոշումով, չտալով կոոպերատիվ կազմակերպութեանների արգի կացութեան սպառնիչ վերլուծումը:

1. ՍԽՀՍ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԸ

Ներկայումս կուսակցութեան և խորհուրդների առաջ կանգնած է մի խնդիր—վորոշել հետագա աշխատանքի ձեւերը և մեթոդները՝ համապատասխան այն տնտեսա-քաղաքական պայմանների, վոր տնտեսական քաղաքականութեան չորս տարվա ընթացքում ստեղծվել են ժողովրդական տնտեսութեան վերականգման հետևանքով:

Այս կապակցութեամբ ել՝ կոոպերացիայի մասին կուսակցական XIV կոնֆերանսի որակարգում գրված հարցի սրութեանը բացատրվում է վոչ միայն (և վոչ այնքան) նրանով, վոր կոոպերատիվ շինարարութեանը մեր աշխատանքի մեջ խաղում է միանգամայն բացառիկ դեր, այլ գլխավորապես նրանով, վոր

կոոպերատիվ պրորլեմները մեջ իրենց արտացույտն են գտնում ներկա մոմենտին կուսակցութեան առաջ կանգնած տնտեսա-քաղաքական ընդհանուր խնդիրները:

Ուստի և, վորպեսզի կոոպերացիայի խնդիրներն ավելի պարզաբանենք, անհրաժեշտ է բնորոշել յերկրի տնտեսական և քաղաքական զարգացման արդի ժամանակաշրջանի այն առանձնահատկութեանները, վորոնցով այդ ժամանակաշրջանը տարբերվում է տնտեսական նոր քաղաքականութեան նախորդ տարիներից:

Միանգամայն բնական է, վոր յերկրի տնտեսական և քաղաքական կյանքի մեջ չեն կարող վորակական վորոշ փոփոխութեաններ չառաջացնել մեր տնտեսականի քանակական այն փոփոխութեանները, վորոնք տեղի յեն ունեցել և տեղի յեն ունենում տնտեսական վերելքի հիմունքով տնտեսական նոր քաղաքականութեան պայմաններում:

Այս բանն ստիպում է կուսակցութեանը տակտիկական և կազմակերպչական բնագավառում մշակելու և նոր մեթոդներ՝ լայն զանգվածները ղեկավարելու համար:

Վերջին ժամանակներս կուսակցական աշխատանքը հենց այս հարցերի շուրջն էլ ընթացել է գյուղացիութեան վերաբերմամբ: Այդ աշխատանքն ընթացել է հատկապես՝ խորհուրդների ղեկավարման հարցում, գյուղում հեղափոխական որինականութեան ստեղծելու, այնտեղ ազնիվ վարչութեան կազմակերպելու գծով: Տրվել են նույնպես մի շարք այլ ղերեկտիվներ, վոր կազմված են յեղել այս նոր, թերևս, բեկման մոմենտի հետ: Ընթացիկ մոմենտի հենց այս սուր հարցերին է դեմ առնում քաղաքի, մանավանդ գյուղի բնակչութեան լայն զանգվածների կոոպերացման աշխատանքը:

Իսկ վորոնք են խորհրդային Միութեան կյանքի այս նոր ժամանակաշրջանի հատկանշական գծերը:

Ինձ թվում է, թե այդ առանձնահատկութեանները պետք է վորոշել արդյունաբերութեան արագ զարգացման, ապրանքայնութեան աճման և որա կապակցութեամբ՝ յերկրի ապրանքաշրջանառութեան բնույթում մեծացման մեջ: Մեր արդյունաբերութեան ներկա դրութեան համար բնորոշ է այն, վոր արտադրութեան արագ ծավալման հետևանքով նա մոտենում է մի դեղրութեան արագ ծավալման հետևանքով նա մոտենում է մի դեղրութեան, յերբ Յարական Ռուսաստանից ժառանգութեան մնացած և պատերազմի ընթացքում ու հեղափոխութեան տարինեցած և պատերազմի ընթացքում ու հեղափոխութեան տարինեցում գրեթե չնորոգված նրա սարք ու կարգը գործի յի դրվում

իր ամբողջական կալոցութեամբ (НАУРУВКА): Յերկրի առաջ իր ամբողջ հասակով ծառանում ե արդյունաբերութեան բնագավառում կապիտալի ընդլայնված վերարտադրման խնդիրը, այսինքն, այժմյան գործարանա-գործատնային (գործատուն — գավոզ, գործարան — ֆաբրիկա) ձեռնարկութիւնները նոր սարք ու կարգով ուժեղացնելու, նոր գործարաններ ու գործատներ կառուցելու, նրանց ելեքտրիֆիկացման հարցերը և այլն: Այլ կերպ, արդյունաբերութիւնն անկարող կլինի հոգալու ներքին շուկայի աճող պահանջները և կլանելու պրոլետարիատի նոր զանգվածներ: Մտաւակա տարիների ընթացքում արդեն մենք կարող կլինենք մեծացնելու արդյունաբերութեան վորոշ ճյուղերի, որինհկ, մասնավորապես, անկվածային արտադրանքը՝ միայն այն պարագայում, յերբ կընդլայնենք հիմնական կապիտալը, կկառուցենք նոր գործարաններ, նոր սարք ու կարգ կտանք հներին:

Արդյունաբերութեան մյուս ճյուղերը, ինչպես նալթայինը, թղթինը, արդեն այժմ իսկ աշխատում են իրենց տեխնիկական ունակութեան լիակատար կալոցութեամբ, և նրանց արտադրանքն անկարելի յե մեծացնել առանց նրանց նոր սարք ու կարգի վրա խոշոր ծախսեր անելու:

Մինչև այժմ արդյունաբերութիւնը կարողանում եր ուժեղացնել իր ծավալման թափը հին, չաշխատող գործարանները բանի դնելով, վորի համար պահանջվում եյին համեմատաբար քիչ միջոցներ ու ժամանակ:

Հիմնական կապիտալն ընդլայնելու և նորոգելու հիմունքով արդյունաբերութիւնը ծավալելու համար պահանջվում են անհամեմատ ավելի միջոցներ և անհամեմատ ավելի ժամանակ:

Յեթե այդ ծավալումը չկարողանա հասնել գյուղի գնողական ունակութեան աճման հետևից, այդ դեպքում անխուսափելիորեն կարիք կլինի արտասահմանից ներածելու ավելի մեծ չափով վոշ միայն արդյունաբերութեանն ու գյուղատնտեսութեանն անհրաժեշտ արտադրական միջոցներ, այլև՛ լայն գործածութեան առարկաներ:

Յերկիրը կարող ե իր արդյունաբերութեան հիմնական կապիտալը վերականգնել և ընդլայնել միայն համապատասխան այն թափի եկամտերի, վորոնցով տեղի յեն ունենում ազգային ընդհանուր եկամուտի կուտակումն ու աճումը: Վերջին տարին, չնայած պակաս բերքին, շուկայի տարողութիւնն այնքան ընդլայնվեց, վոր այդ ընդլայնման հետեւից արդյունաբերութիւնը չեր կարողա-

նում հասնել, չնայած այն հանգամանքին, վոր վերջինս ամսեամիս ուժգնորեն մեծացնում եր իր արտադրութիւնը: Ներքին շուկայի տարողութեան հետագա մեծացումը, — յեթե մինչև իսկ այդ բանը պետք ե կատարվի այս անցած 1 1/2 տարուց շատ ավելի պակաս չափերով — յերկրի առաջ ավելի սուր կերպով պետք ե շուկայի արդյունաբերութեան համապատասխան ընդլայնման և նրա հիմնական կապիտալների մեծացման խնդիրը: Յեթե արդյունաբերութեան մեջ կուտակման պրոցեսը յերկար ժամանակամիջոցով հետ մնա ներքին շուկայի աճումից և յերկրում տեղի ունեցող կուտակումից, ապա դրանով իսկ կկոքորանա խոշոր արդյունաբերութեան և պրոլետարիատի տեսակարար կշիռը մեր տնտեսութեան ամբողջ սխտեմում, և բովանդակ անտեսութիւնն իր ամբողջութեամբ կլինի յերկրի մանր-բուրժուական արտադրութեան արտասահմանյան շուկաների մեծ ազդեցութեան տակ:

Հիմնական կապիտալի մեծացման խնդիրն ավելի պակաս սրութեամբ չի դրված նույպես տրանսպորտի բնագավառում: Մեր յերկաթուղային ցանցի մի քանի շրջանն արդեն այժմ իսկ բանում են իրենց տեխնիկական լիակատար կալոցութեամբ և այդ շրջաններում շարժման հետագա մեծացումը կապված ե յերկաթուղու սարք ու կարգը բազում միլիոն ուղբով լրացնելու, նոր սարք ու կարգ տալու կամ յերկաթուղային նոր շինարարութեան հետ:

Մենք ունենք յերկաթուղային շրջաններ, վորոնցով, շնորհիվ ճանապարհի մաշվածութեան, չեն կարողանում շարժվել ծանրակազմ գնացքները, վորի հետեանքով բնականաբար, թանգանում ե փոխադրութեան արժեքը:

Յերկրի ապրանքաշրջանառութեան հետագա աճումը սերտորեն շաղկապված ե տրանսպորտային տնտեսութեան և յերկաթուղային նոր շինարարութեան հարցի հետ:

Միաժամանակ, արդյունաբերութեան և տրանսպորտի աճումը կապված ե բնակարանային ճգնաժամի լուծման հետ, վորովհետև արդեն այժմ իսկ մի շարք դեպքերում առանց նոր շենքեր կառուցելու անհնարին ե մեծացնել ձեռնարկութիւնները: Այլևս չենք խոսում այն մասին, վոր բաների կալոցութիւնը: Այլևս չենք խոսում այն մասին, վոր բաների կյանքի բնակարանային պայմաններն այնքան վատ վորների կյանքի բնակարանային պայմաններն արտադրական, վոր բացասաբար են ազդում բանվորների արտադրականութեան վրա՝ արգելք են հանդիսանում բանվոր դասակարգի

ի կենցաղը բարեկամելուն և կրթական մակարդակը բարձրացնելուն:

Հիմնական կապիտալի վերարտադրութիւնն իր լուծումն և պահանջում նաև գյուղատնտեսութեան բնագավառում: Մանավանդ վերջին տարվա ընթացքում, գյուղատնտեսութեան ունեցած վերելքի հետևանքով՝ գյուղացիութիւնը բացառիկ պահանջ է ներկայացնում գյուղատնտեսական գործիքների բոլոր և զանազան տեսակների՝ մինչև արակտորը ներառյալ: Չնայած գյուղատնտեսական մեքենաշինութեան բոլոր գործառնների ամբողջապես բանեւումն և արտասահմանից ղգալի քանակութեամբ գյուղատնտեսական մեքենաներ ներածվելուն, գյուղացիական շուկայի կողմից՝ գյուղատնտեսական արտադրութեան գործիքների վերաբերմամբ արվող պահանջները մնում են չբավարարված:

Գյուղատնտեսական վարկի զարգացումն ահագին չափով կուժեղացնի գյուղացիութեան պահանջը՝ գյուղատնտեսական արտադրութեան գործիքների և արհեստական պարարտանյութերի վերաբերմամբ: Հիմնական կապիտալի վերականգնումը գյուղատնտեսութեան բնագավառում, անշուշտ, ավելի մեծ եֆֆեկտ (արդյունք) կտա, քան այդ լինում եր մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխութեանը, վորովհետև գյուղատնտեսութեան զարգացումը տեղի յե ունենում հողի ազգայնացման, գյուղացիների՝ հողաբաժիններով ավելի լավ ապահովված լինելու, կալվածատիրական կաբալային հարաբերութիւնների բացակայութեան և գյուղացիների մեջ ազրոնոմիական գրագիտութեան աճման պայմաններում: Գյուղատնտեսներից վրձանց ասելով, յեռադաշտ սիստեմից բազմադաշտ սիստեմին և կանուխ հերկելուն անցնելը՝ ահագին չափով կմեծացնի գյուղատնտեսութեան արտադրանքը: Ըստինքյան հասկանալի յե, վոր գյուղատնտեսութեան հիմնական կապիտալի վերարտադրութեան ընդհանուր նախադրյալն ամենարագ կուտակումն և գյուղում:

Լուծել յերկրի հիմնական կապիտալի ավելացման խնդիրը՝ նշանակում է անցնել սոցիալիստական տնտեսութեան կազմակերպելու համար տեխնիկատնտեսական բազա ստեղծելուն, ուստի և այդ խնդիրը պետք է լուծել համաձայն ՍԽՀԻՖ ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ձյուղերի վերականգման և զարգացման վողջ ծրագրի:

Այս կապակցութեամբ և յեղած փորձի համախոտասխան պետք է վերաքննվի Միութեան Երկրորդ ֆիկացիայի այն ծրագրը,

գիրը, վոր իր ժամանակին հաստատել է Խորհուրդների Համագումարը՝ վորպես սոցիալիստական տնտեսութեան շինարարութեան հիմունք: Պետպլանը ներկա մոմենտում արդեն անցել է այդ աշխատանքին:

Այս խնդրի իրագործումն ամբողջապես և լիապես կապված է սոցիալիստական կուտակման թափի հետ: Տնտեսական գործունեյութեան բոլոր տեսակների և գծերի վերաբերմամբ մեզ հարկավոր է կուտակման մի այնպիսի թափ, վորը կարողանար ապահովել արդյունաբերութեան ընդլայնելու՝ գրանտով իսկ պրոլետարական զիկտատուրայի իշխող բարձունքներն ամբողջապես և ամբողջ տնտեսութեանը սոցիալիստական սկզբունքներով կազմակերպելու իրական հնարավորութեանը:

Ներկա ժամանակաշրջանի համար պետք է ավարտված համարել հաստատուն վալյուտայի (արժույթի) կոնվը: Տնտեսութեան վերականգման վողջ պրոցեսը տեղի յե ունենում գրամական այն կուտուն սիստեմի պայմաններում, վորը հանդիսանում է քաղաքի և գյուղի բնականոն (նորմալ) ապրանքաշրջանառութեան հիմունքը և ապահովում է իրական կուտակման հնարավորութեանը:

Այս ամենը գյուղատնտեսութեան զարգացման համար էլ ստեղծում է այլ պայմաններ, քան առաջ եր:

Այժմ գյուղի արտադրական ուլթերի զարգացումը տեղի յե ունենում պրոլետարիատի տնտեսական զիկտատուրայի այն կատարների (ազգայնացված արդյունաբերութեան, արանսպորտ, ֆինանսական և բանկային սիստեմ և այլն) գրեթե լիակատար «կալոդութեան» պայմաններում, վոր մենք նվաճել ենք Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան միջոցով: Յեթև առաջ, հեղափոխութեան սկզբնական տարիներում, արդյունաբերութեանը սոսկ ազգայնացված եր, բայց աշխատում էր մինչպատերազմյան նորմայի մոտավորապես 20 տոկոսի կալոդութեամբ, բանկերը միայն պետական էյին, բայց փաստորեն գրեթե անգործութեան էյին մատնված, ապա այժմ թե արդյունաբերութեանը, թե բանկերը, թե պետ-բյուջեական գործունեյութեանը հանդիսանում են մեր վոյ միայն, այսպես առած, «իրավական տիադոսները», այլև Միութեան տնտեսական վողջ կյանքը կարգավորող իրական լծակներ:

Ներկա մոմենտի տարբերութեանը գիցուք, 2—3 տարի առաջ մեր ապրածից նույնն է, ինչ տարբերութեան վոր կա պետական դատարկ կրպակի և ապրանքով լիքը կրպակի միջև:

Պատենտն ու ֆիրման նույնն են, բայց տնտեսական իրական դերը՝ միանգամայն տարբեր:

Ազգայնացված արդյունաբերության աճումը, տրանսպորտը, գյուղատնտեսական վարկի զարգացումը, դրամական կայուն սիստեմը, քաղաքի և գյուղի միջև ապրանքաշրջանառության արագ աճումը,—այս ամենն ստեղծում է տնտեսական նոր քաղաքականության առաջին տարիներից արժատապես տարբերվող այնպիսի պայմաններ, վորոնք թույլ են տալիս վորոշ չափով այլ կերպ մոտենալ գյուղատնտեսության բնագավառում կանգնած այն խնդիրներին, վոր կապված են մեր Միութայն տնտեսական կյանքի հիմնական հարցի, այն է, գյուղի արտադրողական ուժերի սաստկացված և արագացված զարգացման հետ:

2. ԺԱՍԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳՅՈՒՂԻ ԴՐՈՒԹՅԱՆ ՍՈՒՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Յեթն համեմատենք գյուղի ներկա դրությունը նրա այն դրության հետ, վոր կար տնտեսական նոր քաղաքականության սկզբում, եպա կտեսնենք, վոր իրավական տեսակետից, կարծես, մինչև վերջին տարիներս փոքր է շատե զգալի փոփոխություններ գյուղում տեղի չեն ունեցել: Իսկ ըստեյության, տընտեսական նոր քաղաքականության հիմամբ, գյուղում տեղի չե ունենում այն տեսակի քանակական աճում, վորը, ինչպես թըվում է ինձ, մոտ է մեր գյուղատնտեսության տնտեսական կառուցվածքի վորակական փոփոխությանը:

Գյուղի արդի կյանքը կարելի է բնորոշել յերկու գծով: Նախ և առաջ, գյուղում նկատվում է այսպես կոչված հողային (ազրարային) հարաբերական գերբնակչություն,—մեծ քանակությամբ աշխատող ձեռքեր կան, վոր չեն ոգտագործված իբր արտադրողներ: Յերկրորդ, իր տնտեսության ապրանքայնության հիմունքով գյուղը ձգտում է անցնել և արդեն մասամբ իսկ անցել է կուտակման: Վորքան ամրանում է արդյունաբերության և գյուղատնտեսության կապը, վորքան զարգանում է դրամական շրջանառությունը, այնքան ավելի և ավելի գյուղացիական տնտեսությունը դադարում է բնատնտեսություն, սպառատնտեսություն լինելուց:

Այս տեսակետից՝ հաստատուն վարչուտայի մուծումը հանդիսացավ այն կտրուկ խթանը, վորն արագացրեց գյուղացիական տնտեսության ապրանքայնության թափը և աչդ տնտեսության կուտակումը:

Ներկայումս վորքան մեծ է այդ կուտակումը, ինչ չափով նա տեղի է ունենում գյուղացիության կիսաքաղցածության հաշվին, գյուղացիության վթր խավերի մեջ այդ կուտակումը կատարվում է ի հաշիվ յեկամտի ավելացման և վոր խավերում է հաշիվ հավելյալ արդյունքի,—այդ հարցերին չենք կարող պատասխանել ստույգ թվերով: Ընդ սմին, ինձ թվում է, հիմնական հարցն այս ամենի մեջ չէ: Գլխավորն այն է, վոր գյուղը, ունենալով իր ներսում ավելցուկ բնակչություն և ահագին քանակությամբ ձիազուրկ (ամբողջ միութայն մեջ մոտ 40 տակոս) ու կահույքազուրկ (ինվենտարազուրկ) տնտեսություններ, ամսե ամիս քանի գնում, ավելի ու ավելի պահանջ է ներկայացնում արդյունաբերական ապրանքների և պահանջ վոր միայն անձնական գործածության առարկաների, այլև գյուղատնտեսական արտադրության միջոցների:

Այս բանը չի կարող չնշանակել, վոր գյուղացիական տընտեսությունների մեջ տեղի է ունենում կուտակում:

Սակայն, կատարյալ անիմաստություն կլիներ կարծել, թե գյուղի տնտեսական այս վերականգնումը պիտի ընթանա վոր թե առարձին, անհատական գյուղացիական տնտեսությունների տարբեր աճման ճանապարհով, այլ գյուղացիական բովանդակ 22 միլիոն տնտեսության միաժամանակ, միատեսակ և համաչափ բարձրացման ճանապարհով:

Ազատ ապրանքաշրջանառության և մանր-բուրժուական տընտեսության պայմաններում միանգամայն անխուսափելի է, վոր գյուղացիական տնտեսություններից վոմանք ավելի արագ աճեն, մյուսները՝ ավելի դանդաղ, վոմանք էլ կանգ առնեն ու քայքայվեն:

Միանգամայն անխուսափելի է, վոր ներկայումս բավականաչափ կահույք (ինվենտար), ավելի լավ լծկաններ ու շատ հող ունեցող և այս պատճառով այդ հողն էլ ավելի լավ մշակել կարողացող տնտեսություններն էլ պետք է ավելի արագ աճեն ու դարգանան, քան այն տնտեսությունները, վոր դրված են ավելի վատ պայմաններին մեջ:

Տնտեսությունների այս տիպի հետ միասին կան տնտես

սուբյուկտների այնպիսի խմբեր, վորոնք լծկան անասունների, կահույքի պահասութեան և այլ պատճառներով բոլորովին չեն կարողանում մշակել իրենց հողաբաժինը կամ այնքան վատ են մշակում, վոր ստացված յեկամուտն անձեռնտու յե դարձնում հողի մշակմամբ զբաղվելը: Այս պայմաններն ստեղծում են մի դրութիւն, յերբ մյուսներից համեմատաբար արագ զարգանալու հնարավորութիւն ունեցող տնտեսութիւններն անխուսափելիորէն «կհանդիպեն» աշխատող ազատ ձեռքերի ավելցուկի և ապա հողեր լինելուն:

Այս պատճառով ել գյուղատնտեսութեան վերականգնումը անխուսափելիորէն կապվում է մշակների (բատրակութեան) աճման և հողի վարձակալութեան զարգացման հետ:

Պետք է նկատի ունենալ, վոր գյուղատնտեսութեան ներկա դրութեան հիմնական չարիքը վոչ այնքան հողի պակասութիւնն է, անհողութիւնն է, վորքան այն կապիտալների պակասութիւնն է, վոր անհրաժեշտ են հողին՝ գյուղատնտեսութեան յեկամուտը մի քանի տնգամ բարձրացնելու համար:

3. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Արդոք, պետք է վոր այս պայմաններում կուսակցութիւնն արտատնտեսական, այսինքն, անմիջական որենտրա-վարչական կովի մեթոդով պայքարե գյուղացիութեան այն խավի դեմ, վորն իր տնտեսութիւնը վերականգնելու համար գյուղում պետք է վարձակալե անմշակ հողերը և ուրազործե ավելցուկ բնակչութեան աշխատող ազատ ձեռքերը:

Ուրիշ խոսքերով, արդոք, պետք է վոր իշխանութեան գլուխ կանգնած մեր կուսակցութիւնը կովի գյուղի մասնավոր մանր կապիտալի դեմ իր տրամադրութեան տակ յեղող բոլոր միջոցներով, վորոնց թվում նույնպէս վարչա-քաղաքական միջոցներով:

Իմ հայեցակետով, վոչ մի կարիք չկա վարչական արգելակներ զնելու գյուղի արտադրողական ուժերի զարգացման առջև գյուղատնտեսութեան մեջ աշխատանք վարձելու և հողը վարձակալութեամբ տալու վերաբերմամբ:

Մինչև այժմ գյուղացիութեան ամենալայն զանգվածների մեջ գոյութիւն ունեցող աղքատութեան, գյուղատնտեսութեան հետամնացութեան, վերջինիս մեջ տեղի ունեցող կուտակման

թուլութեան պարագաներում՝ գլխավոր բանը, վորը, ինչ ուղում է լինի, անհրաժեշտ է անել՝ այդ այն է, վոր արագացվի գյուղի տնտեսական վերելքը, նրանում տեղի ունենա կուտակում, ուժեղանա քաղաքի և գյուղի միջև ապրանքաշրջանառութիւնը, և այս շրջանառութեան միջոցով գյուղատնտեսութիւնը զցվի խորհրդային ամրացած տնտեսութեան սիստեմի շրջանակը (որբիտա): Ուստի, թվում է միանգամայն անհրաժեշտ, վոր վերացվեն ժամանակակից գյուղի տնտեսական զարգացման ճանապարհին կանգնած այն խոչընդոտները, վորոնք գյուղում վորպէս ժառանգութիւն մնացել են զինվորական կոմունիզմի շրջանից, և վորոնք մեծապէս խանգարում են գյուղատնտեսութեան բարելավմանը և վերջինիս մեջ տեղի ունեցող կուտակման աճելուն:

Անհրաժեշտ է տալ ավելի մեծ ազատութիւն՝ գյուղատնտեսական բանվորների վարձման և հողի վարձակալութեան զարգացման տեսակետից: Իհարկէ, այս նշանակում է բուրժուական հարաբերութիւնների աճումը գյուղում, բայց ներկա մոմենտում գյուղատնտեսութեան վերականգնումն ուրիշ ձևերով չի կարող տեղի ունենալ:

Գլխավոր բանը, վոր անհրաժեշտ է, այդ՝ գյուղում այնպիսի պայմաններ ստեղծելն է, վորոնք ամենամեծ չափով կարողանային նպաստել արտադրողական ուժերի զարգացմանը գյուղում: Խորապէս սխալ է այն կարծիքը, թէ ընդամին հնարավոր և նպատակահարմար է իրավապէս արգելել բուրժուական հարաբերութիւնների անխուսափելի զարգացումը: Այս հայացքի սխալ լինելը հիմնված է ամենից առաջ այն բանի վրա, վոր «իրավական նորմաները» գերազանհատվում են վորպէս գյուղի բուրժուական հարաբերութիւնների անխուսափելի զարգացման արգելակներ:

Աննպատակահարմար և ավելին՝ վնասակար կլիներ, յեթե գյուղատնտեսութեան վերականգնումի ներկա պայմաններում՝ հակառակ տնտեսավորման արդյունաբերական առեւտրական բնագավառի, գյուղում արգելական սիստեմ սահմանել մասնավոր կապիտալի վերաբերմամբ և սահմանափակել կուտակման չափը աշխատվորական նորմաներով: Արգելական այսպիսի սիստեմը, վոր հիմնված է գյուղատնտեսութեան մեջ մասնավոր կապիտալի դեմ վարձական «ճնշման» մեթոդներով կովելու վրա, ըստ էութեան կլիներ խրախուսական մի սիստեմ այն ծածուկ, այլապէս կապիտալիստական, կարաւալ-չտհաղործական հարաբերութիւնների համար, վորոնք չեն յենթարկվում պետական

կարգավորման և արգելք են հանդիսանում գյուղատնտեսութեան իրական առաջադիմութեանը:

Դեռևս տնտեսական քաղաքակնութեան անցնելու մոմենտին վ. Ի. Լենինը մասնացույց եր անում պրոլետարական պետութեան կողմից թույլատրելի մի այնպիսի քաղաքականութեան վրա, վորը մի կողմից, համապատասխանում է գյուղացիութեան սուբյեկտիվ մանր-բուրժուական ձգտումներին և մյուս կողմից, որյեկտիվորեն նշանակում է տնտեսութեան սոցիալիստական տարրերի ամբողջում:

Ահա թե ինչ էր գրում նա «Պարենտուրըի մասին» գրքուկում: «Ով հասնի այս բնագավառում (այսինքն հողագործութեան և արդունարերութեան շրջանառութեան աշխուժացման բնագավառում, Ա. Ռ.) ամենամեծ հետեվանքները— թեկուզ մասնատնտեսական կապտալիզմի միջոցով, թեկուզ նույնիսկ առանց կոոպերացիայի, առանց այս կապիտալիզմի անմիջապես պետական կապիտալիզմի փոխանցելու, —նա համառուսական սոցիալիստական շինարարութեան գործին ավելի մեծ ոգուտ տված կլինի, քան նա, ով «մտածելու» յե մաքուր կոմունիզմի մասին, գրելու յե ռեզլամենտներ, կանոններ, հրահանգներ պետական կապիտալիզմի ու կոոպերացիայի համար, բայց գործնականապես շրջանառութեանն առաջ չի շարժելու:

Այս կարող է պարագոքս թվալ, մասնատնտեսական կապիտալիզմը սոցիալիզմին ոգնողի դերում: Բայց այս բոլորովին պարագոքս չէ, այլ տնտեսապես միանգամայն անվիճելի փաստ: Յերբ փաստ է, վոր յերկիրը մանր-գյուղատնտեսական է՝ առանձնապես քայքայված տրանսպորտով, վոր այդ յերկիրը դուրս է գալիս պատերազմից և բրկադայից, վոր նրա քաղաքականապես դեկավարն է հանդիսանում տրանսպորտն ու խոշոր արդյունարերութեան իր ձեռքում պահող պրոլետարիատը, ապա ուրեմն այս նախադրյալներից անխուսափելիորեն բղխում է, նախ այն, վոր սովյալ մոմենտում առաջնակարգ նշանակութեան ունի տեղական շրջանառութեանը, և յերկրորդ այն, վոր հնարավոր է սոցիալիզմին աշակցութեանը ցույց տալ մասնատնտեսական կապիտալիզմի միջոցով (չխոսելով արդեն պետական կապիտալիզմի մասին)»...

Ներկա մոմենտում կուսակցութեան առջև կանգնած է գյուղատնտեսութեան բարձրացման համար «մասնատնտեսական կապիտալիզմը սոցիալիզմին ոգնողի դերում» ոգտագործելու խնդիրը:

Յեւ այստեղ անհրաժեշտ է միանգամայն պարզ և վորոշ քաղաքական մի գիծ, վորն ամեն մի աշխատավորին հնարավորութեան տար ըմբռնելու գյուղում տեղի ունեցող պրոցեսների եյությունը:

4. «ԿՈՒԼԱԿԻ» ՄԱՍԻՆ

Այս տեսակետից պետք է քննել նաև «կուլակի» հարցը: Կարծյոր, «կուլակի» հարցի մասին այժմ բացարձակապես բոլորն են վիճարանում, սկսած գյուղական ժողովներից և վերջացրած նահանգական կոմիտեներով ու կենտկոմով: Այս վիճարանութեան աթոիվ անհրաժեշտ է նշել, վոր ընկերներից վումանք յուրացրած բուրժուական հարարերութեանները աճման պրոցեսի անխուսափելիութեանը գյուղում, ձգտում են, հաճախակի գործի եյությունը ծածկող ու վարագուրող ձեվով վորեվ և կերպ որինականացնել ու «արդարացնել» այդ պրոցեսը: Իրավացի յեր ընկ. կարինը, վոր մասնանշում էր, թե հաճախ այդ պրոցեսի արդարացման համար մի քանի ընկերներ դիմում են այնպիսի միջոցների, վոր գործադրում էյին արեղաները, վորոնք ցանկանում էյին պաս որերը միս ուտել, ուստի և որհնում էյին միսը ձկան անունով:

Այդ ընկերներն ապացուցում են, վոր կուլակի դեմ թույլատրելի և ընդունելի յին կովի ամեն տեսակի միջոցներ, սկսած որենադրականներից, իրավականներից և վերջացրած վարչական կամայականութեամբ: Իսկ հարուստ գյուղացուն չի կարելի ձեռք տալ, թեկուզ նա աշխատող ույժ վարձե, վարձակալութեամբ հող վերցնե և դիմե շահագործման այլ միջոցների: Այդ գյուղացուն նրանք անվանում են պարզ կերպով հարուստ կամ ունեվոր և այս անունով էլ նրան ջոկում են կուլակից:

Ինձ թվում է, վոր միագամայն սխալ են հարուստ, ունեվոր գուղացուն կուլակին հակադրելու փորձերը:

Վիճարանել այդ հակադրութեամբ, նշանակում է սխոլաստիկայով զբաղվել: Այստեղ անկարելի յե ուղիղ սահմանագիծ անցկացնել, և քաղաքական այս կարեվորագույն հարցի լուծումն այսպիսի հակադրութեան մեջ տեսնելը՝ վնասակար և վտանգավոր պատրանքներ սերմանել է նշանակում:

Այսպիսի հակադրութեան պաշտպաններից մինն է, ի միջի այլոց, նույնպես ընկ. Կուլինինը, վորը «կուլակի» գաղափարի

վորոշման հարցի մասին ունեցած իր տեսակետի ուղիղ լինելը հաստատելու համար հիշատակում ե վարդիմիր Իլիչին:

Ուստի, հարկավոր ե մի մեջբերում անել վ. Ի. Լենինի յերկերից (տես «Կապիտալիզմի զարգացումը», յերկերի ժողովածու III հատոր, էջ 139, նոր հրատար.):

«Նարոդնիկական սովորական այն հայեցակետը, թե «կուլակն» ու «տնտեսարար մուժիկը» հանդիսանում են վոչ թե միևնույն տնտեսական յերեվույթի յերկու ձեւը, այլ յերեվույթների վոչնչով միմյանց հետ չկապված ու հակադիր տիպեր, բացարձակապես վոչնչի վրա չի հիմնված:

Այս հայեցակետը նարոդնիկական այն նախապաշարմունքներից մինն ե, վոր վոչ վոք յերբեք չի յել փորձել ապացուցել տնտեսական ճիշտ տվյալների վերլուծումով: Տվյալներն ասում են հակառակը. մեկ ե, գյուղացին բանվորներ ե վարձում տնտեսութունը լայնացնելու համար, հողի... կամ նպարեղենի առեւտուր ե անում, թե նա կանեփի, իրոտի, անասունների և ուրիշ, ապրանքների կամ փողի առեւտրով ե պարագում (վաշխառուն), —նա իրենից ներկայացնում ե տնտեսական միևնույն տիպը, նրա գոծարքներն իրենց հիմունքով հանդում են տնտեսական միևնույն հարաբերություններին»: Ահա ընկ. Լենինի կարծիքը ներկայումս մեզ հետաքրքրող հարցի մասին:

Իսկ վարագորել տնտեսական նոր քաղաքականությունը գյուղում ծավալելու քաղաքական գիծը՝ «տնտեսարար գյուղացուն» (մուժիկին) ամեն կերպ խրախուսելու անհրաժեշտության դատողությամբ, հակադրելով այդ գյուղացուն «կուլակին», նշանակում ե, մի կողմից, աչքերը փակել գյուղի բուրժուական հարաբերությունների օձման անխուսափելիության հանդեպ և չըտեսներ այս անուսնեց բլխոյ քաղաքական ու տնտեսական հետեւանքները, — մյուս կողմից, նպաստել գյուղացիության մասին յեղած նարոդնիկական հայացքների վերածնմանը:

«Կուլակի» և «տնտեսարար գյուղացու» (մուժիկի) մասին յեղած վեճի զգալի մասը վերացվում ե, յիժե ընդունենք, վոր գյուղի ներկա պայմաններում արաադրողական ուժերի զարգացումն անխուսափելիորեն կապված ե բուրժուական հարաբերությունների զարգացման հետ:

Մեր վերաբերմունքը դեպի այդ խավը պետք ե սահմանվել այն վերաբերմունքի նմանողությամբ, վոր մենք ունենք դեպի մասնավոր կապիտալը քաղաքում, առեւտրա արդյունադործա-

կան շրջանում վարչական միջոցներով մենք այժմ չպետք ե կովենք մասնավոր կապիտալի դեմ: Պետության և մասնավոր կապիտալի փոխհարաբերությունները դասավորվում են տնտեսական արցակցության, արցման հիմունքներով:

Ըստ այս տիպի յի պետք ե սահմանվի նույնպես դեպի գյուղի բուրժուական խավն ունենալիք մեր վերաբերմունքը: Անհրաժեշտ ե դադարեցնել այդ խավի վարչական ճնշումը:

Յեթե մենք ուզում ենք ապահովել գյուղի տնտեսական հետադա աճումը, ապա պետք ե պայմաններ ստեղծենք բաարակների միանգամայն որինական վարձման համար ե պետք ե դյուրացնենք հողը վարձակալությամբ տալու գործը: ¹⁾

Սրա հետ միասին գրված ե իմ կողմից կոնֆերանս մուծված մի առաջարկ ²⁾ այն մասին, վոր գյուղացիական այդ շերտին թույլ տրվի մասնակցելու կոոպերատիվ շինարարությանը: Պետք ե վերացվի առաջ հաստատված այն սահմանափակումը, վորով այդ խավի առջև բոլորովին փակվում են կոոպերացիայի դռները:

Սակայն, սրա հետ միասին անհրաժեշտ ե ձեռք առնել այնպիսի միջոցներ, վոր կուսակցությունը կարողանա ապահովված լինել, թե կոոպերացիայի իշխող կետերը չեն անցնի գյուղացիության բուրժուական խավի ձեռքը: Այսու հանդերձ, յեթե ուղիղ են գյուղի զարգացման հեռանկարների բնորոշումը և իմ արած յեզրակացությունները, ապա ուրեմն պետք ե լրացուցիչ միջոցներ ձեռք առնել, վոր ինչպես կոոպերացիայի, այնպես և անմիջականորեն պետության կողմից հոգացվին գյուղացիության չքավոր և միջակ մասի կարիքները:

Բոլորովին ակնհայտ ե, վոր նույնիսկ յ'րկարատե ժամանակաշրջանի ընթացքում մեճե չպեճե ե կարողանանք 40 տոկոս ձիագուրկներին ձիաաեր դարձնել, ընդ սմին տալով նրանց մեռյալ կահույք և այլն, յեթե միայն, ճախ չեմ առաջ, արա-

ՄԱՆՈՒՌԻԹ. ¹⁾ Հասկանալի յե, վոր բուրժուական հարաբերությունների որինականացումը գյուղում միանգամայն չի բացատում այն, վոր կուսակցությունն ու կառավարությունը կըովել են և պետք ե կովեն շահագործման բոլոր ապորինի մեթոդների և կաբալային հարաբերությունների դեմ ճիշտ այնպես, ինչպես նրանք կովում են առանձին մասնավոր ձեռնարկությունների գեղծումների դեմ քաղաքում:

²⁾ Այս առաջարկը կառավարությանը եւ XIV կուսկոնֆերանսը, և նա ընդունված ե կուսկոնֆերանսի կողմից: Ա. Ռ.

1822-18

զընթաց բափով չգարգացնենք գյուղի կուսակուսմը յեվ յերկրորդ՝ յերեւ այդ կուսակուսմը չուզղենք պեսական յեվ կոոպերատիվ հուճով:

Կուլակային տնտեսութիւններէ մեջ ազատ կուտակման պայմաններ ստեղծելու պարագայում միծանում ե կուտակման թափն ամբողջ տնտեսութեան մեջ, արագորեն աճում ե համազգային յեկամուտը, մեծանում են սակավուժ չքավոր տնտեսութիւններին տնտեսական իրական աջակցութիւն ցույց տալու նյութական հնարավորութիւնները, լայնանում են ավելցուկ բնակչութեան կլանման հնարավորութիւնները ե, վերջապես, ավելի նպաստավոր պայմաններ են ստեղծվում կոոպերացիայի աճման ե գյուղացիական խնայողութիւնները կոոպերատիվ հունով ուղղելու համար:

Ահա այն հիմնականը, վոր անկյունաքար պետք ե լինի գյուղի տնտեսութեան վերականգման, այդ վերականգման կապակցութեամբ գյուղում տեղի ունեցող պրոցեսներէ ե կոոպերատիվ շինարարութեան հարցի համար:

5. ԶԲԱՎՈՐԻ ՅԵՎ ՄԻՋԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Գլխավոր բանը, վոր առանձնապես դժվար ե թվում ե վոր ինչ գնով ել ուզում ե լինի, անհրաժեշտորեն պետք ե իրագործվի, այդ այն ե, վոր գյուղում ազատութիւն ցալով կապիտալից, մենք կարողանանք ավելի մեծ չափով, քան այժմ, մեր յերեսը զարնել գեպի չեմպոն ու միջակը:

Անցկացնելով քաղաքական այս գիծը գյուղատնտեսութեան վերաբերմամբ, չի կարելի թերգնահատել այն վտանգները, վոր բոլոր են գյուղացու հնարավոր մեկնաբանութիւնից՝ թե մենք մեր յերեսը դարձնում ենք գեպի գյուղացիական նոր բուրժուազիտն: Ուստի գյուղում վերացնելով «գիւղական կոմունիզմի» մնացորդները, ստեղծելով իրական պայմաններ վերականգման պրոցեսները գյուղատնտեսութեան մեջ ծավալելու համար, ընդլայնելով բատրակների վարձման ե հողի վարձակալութեան հնարավորութիւնները, մենք այս ամենը պետք ե կատարենք այնպիսի յեղանակով, վոր ավելի մեծ չափով, քան ցայժմ, չքավորն ու միջակը հանձին մեր, զգան իրենց իշխանութիւնը ե ստանան մեզնից անհամեմատ ավելի իսկական նյութական աջակցութիւն, քան մինչև այժմ:

Սրա հետ միասին անհրաժեշտ ե ոգտագործել բոլոր հնարավորութիւնները նրա համար, վոր խորհրդային հասարակականութեան հիմունքով, հենց իր, գյուղացիութեան խորքերում աշխատելու միջոցով, բարձրացնենք գյուղի բատրակային, չքավոր ե միջակ տարրերի քաղաքական ինքնագործունեութիւնը, կազմակերպելով նրանց խորհուրդների զանազան տնտեսական, քաղաքական ե կրթա-լուսավորական կազմակերպութիւններէ շուրջը: Ինչ չափով ե տեղի ունենա գյուղի բուրժուական (կուլակային) խավի աճումը, գյուղատնտեսութեան ճակատագիրը, նրա արտադրանքի չափը, ինտենսիֆիկացիայի աճումը, գյուղացիական բնակչութեան գաղափարախոսութիւնը—այս ամենը վորոշող լինելու յե գյուղացիական բնակչութեան դեմ հիմնական զանգվածը, այսինքն միջակները:

Բուրժուական նոր խավը, անգամ բուրժուական հարաբերութիւններէ ամենաարագ զարգացման դեպքում՝ գյուղում— թեե այնտեղ խաղալու յե քիչ ավելի մեծ դեր, քան մասնավոր կապիտալը քաղաքում—բայց ե այնպես, այդ խավը չե, վոր վորոշելու յե գյուղի զարգացման ընթացքը, այլ միջակն ու չքավորը: Պրոլետարիատի ե գյուղացիական բնակչութեան հիմնական զանգվածի (չքավորների ե միջակների) զաշինքն ե, վոր բոլոր դեպքերում ե ամեն կողմից իշխող ու վճռող մտմնա ե հանդիսանալու գյուղատնտեսութեան զարգացման ե խորհուրդների աշխատանքի մեջ:

Բացի սրանից, այժմ յերը պետական սկզբունքը մեզանում ուրիշ նշանակութիւն ե ստացել արդյունաբերութեան, առեւտրի, վարկի ե այլ բնագավառներում, գյուղացիութեան վերին շերտերում տեղի ունեցող կապիտալիստական կուտակումն ինքը վոչ միայն սերտ կախում կունենա մեր պետական սիստեմից, այլև կզրվի մեր պետականութեան վերահսկման տակ, դեռ սրանից ել ավելին, այդ կուտակումը պետք ե ոգտագործվի գյուղատնտեսութեան զարգացման ընդհանուր շահերի ե ծրագրերի (պլանների) համապատասխան: Գյուղում տեղի ունեցող բոլոր պրոցեսների կարգավորման ե վերահսկման համար, նույնիսկ չհաշված գյուղացիութեան կոոպերացումը, վոր բացառիկ կարևոր նշանակութիւն ունի, մնում են ֆինանսական ե հարկային քաղաքականութիւնը, պետական վարկի ամբողջ սիստեմը, հում նյութերի պատրաստումը, նրանց վերամշակումը, գյուղատնտեսութեան համար ոժտնաբան նշանակութիւն ունեցող արտադրութիւնների (սառնարան-

ներ, ելեվատորներ) սխտեմը և այլն: Պետական և կոոպերատիվ հայթայթիչ (Заготовительные) մարմիններն իրենցից ներկայացնում են այնպիսի կազմակերպություններ, վորոնց ձեռքով գրեթե ամբողջապես անցնում և գյուղատնտեսության ապրանքային արտադրանքի մեծ մասը: Գյուղատնտեսության ինդուստրիալիզացիայի (խոշոր արտադրության անցնելու) զարգացման, այնտեղ բարդ մեքենաներ մուտք գործելու հետ միասին, այլևս չիոսելով ելեքտրիֆիկացիայի մասին, քանի դեռ պետք է մեծանա գյուղատնտեսության կախումը գործարաններից ու գործատներից, այսինքն, ազգայնացված արդյունաբերությունից ու բանվոր դասակարգից: ¹⁾

¹⁾ Փանորություն.— Ընկերների, բարերախտաբար, շատ փոքրաթիվ մի խմբի մեջ կա այն կարծիքը, թե համաձայնելով, վոր գյուղում պետք է վերացվեն զինվորական կոմունիզմի մնացորդները, այդ բանը պետք է անել անպատճառ այն պայմանով, վոր առաջինը՝ մեկ ձեռնարկությունը սուր կերպարանք ստանա դասակարգային կռիվը գյուղում և յերկրորդ՝ վոր անհապաղ կանխալուծվի ապագայում գյուղատնտեսական բուրժուազիային եքսպրոպրիացայի յենթարկելու հարցը: Այս տեսակետը, վոր XIV կոնֆերանսում ներկայացրեց ընկ. Լարինը, սխալ է հետևյալ պատճառներով:

Առաջինը՝ այս տեսակետը չափազանցնում է բուրժուական խավի հնարավոր տեսակարար կշիռը գյուղացիության մեջ և աչքաթող է անում, վոր գյուղատնտեսության բնագավառում վճռական դերը պատկանում է գյուղացիական բնակչության հիմնական զանգվածին, այսինքն, միջակներին:

Յերկրորդ՝ բանվորական դիկտատուրայի պայմաններում գյուղացիության չքավոր և միջակ խավերի շահերի պաշտպանության համար կան բոլորովին այլ միջոցներ, քան բուրժուական յերկրներում, վորտեղ չքավորը չունի ուրիշ յեղք, բացի պետական իշխանության ամբողջ ապարտան իր կողմն ունեցած բուրժուազիայի դեմ մղած դասակարգային կռիվից: Գյուղի չքավոր և միջակ խավերի շահերի պաշտպանության համար ինքը, խորհրդային իշխանությունը, իրեն անմիջական նպատակ է դրել, դնում է և դնելու յե այս ընչապակաս խավերի շահերի պաշտպա-

Մինչև այժմ չքավորի մասին մենք հաճախ ավելի խոսել ենք, քան նրան ոգնել: Այժմ մենք պետք է սկսենք նրան ոգնել իրապես: Որինակ, յիթե գյուղացիական քաղաքականություն վերև մատնանշված դարձի հետ միասին մենք կարողանանք խուսափել հացի գների այնպիսի տատանումից, վոր նկատվում եր վերջին յերկու տարվա ընթացքում, ապա այդ կլինի ավելի իրական կռիվ «կուլակի», «կուլակային վտանգի» դեմ և ոգնություն չքավորին, քան վարչական ամեն տեսակի այլանդակությունները գյուղի ունևոր խավերի վերաբերմամբ: Այս անցած տարին, շնորհիվ մասնակի անբերրիության և պետական իշխանության տրամադրության տակ հացի վորևե պաշար չլինելուն, հացի գների շարաշահ բարձրացման առաջն առնելու համար—մի բարձրացում, վորը կարող եր առաջացնել ընդհանուր թանգություն և սպառնալ կայուն վալյուտայի (արժույթի) գոյությունը—պետությունն ստիպված յեղավ դեմելու լիմիտների (սահմանագների) քաղաքականության: Ձխոսելով արդեն այն մասին, վոր այդ քաղաքականությունը մի շարք դեպքերում և շատ շրջաններում կիրարկվում եր վոչ բավականաչափ ձեռնություններ, նա չկարողացավ բավականաչափ պաշտպանել չքավորի շահերն ընդգեմ գյուղի ունևոր խավերի:

Պետությունը շնորհիվ լիմիտային քաղաքականության, նությունը համապատասխան հողային, հարկային, վարկային, ֆինանսական և այլ տեսակի քաղաքականության միջոցով: Այս քաղաքականության հաջող կիրարկման համար անհրաժեշտ է, ըստինքյան հասկանալի յե, ունենալ մեծ ակտիվություն, ինքնագործունեություն և գյուղացիության չքավոր ու միջակ զանգվածների ամենալավ կազմակերպություն:

Յերրորդ՝ գյուղացիության ունևոր խավերի կուտակումը մոտ ապագայում կոնֆիսկացիայի և բռնազրավման յենթարկելու անխուսափելիության անհապաղ կանխորոշումն ուրիշ հետևանք չի ունենա, քան այդ կուտակումից խուսափելը: Իսկ այն դեպքերում, յերբ այդ կուտակումը տեղի կունենա, նա տեղի կունենա այնպիսի ձևերով, վոր պետությունը զրկված կլինի վորևե հաշվառման, կարգավորման և այդ պրոցեսի ոգտագործման հնարավորությունից:

նույնպէս և շնորհիվ ներքին շուկայում ծախելու համար արտասահմանյան հացի ներածման, ընդհանուր առմամբ, խուսափեց մեր տնտեսութեանն սպառնացող այն ամենասուր վտանգից, վոր անբերրիութեան տարում կապված է հացի շուկայի գների ազատ խաղի հետ: Այնուամենայնիվ, գների տատանումից շահվեցին գյուղացիութեան գլխավոր խավերը, վոր հացը գնեցին աշնանը և ծախում էին գարնանն ուռցրած գներով: Իսկ գյուղացիութեան չքավոր խավերը և միջակների շատ մասը վոր հացը ծախում են առավելագույն միայն աշնանը և հարկադրված են լինում հաց գնել գարնան վարուցանքի սկզբին, այս անցած տարին բավականին մեծ ֆլուս կրեցին գների տատանումից:

6. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՑՈՒՅԱՆ ԿՈՊՊԵՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

Վորչափ ներկայիս ամենագործոն հարցն այն է, վոր գարնանն գյուղի արտադրողական ուժերը, վերանան գյուղացիական զանգվածները ղեկավարելու «ուսումնասիրական» մեթոդները, և ապահովվի մեր տնտեսական վողջ սխտեմի ամենաարագ շարժումը ղեպի սոցիալիզմ, նույնչափ վճռական նշանակութուն ունի գյուղացիական լայն խավերի կոոպերացման աշխատանքը: Կոոպերացիայի գյուղում կատարած աշխատանքից և կախված անցողական ամբողջ ժամանակաշրջանի կենտրոնական այն հարցը, թե պրոլետարիատի գիկտատութեան պայմաններում գյուղացիական մանր արտադրողական և կապիտալիստական ձևերից սոցիալիստական ձևերի անցնելու եվոլյուցիան ինչ ուղիներով է գնալու և ինչ բնույթ է կրելու: Գյուղի կուտակման անցնելու հետ միասին գործնական հարց է ծագում վորոշելու, թե ինչ ուղղութեամբ և ինչ ուղիներով կրնանք այդ կուտակումը, — հասունացող սոցիալիստական սխտեմի հունով, թե նրանից դուրս:

Պրոլետարական պետութեան համար, վոր տիրապետում է ժողովրդական տնտեսութեան հիմնական իշխող բարձունքներին (արդյունաբերութուն, արանսպորտ, վարկային հիմնարկներ և այլն), վճռական նշանակութուն ունի գյուղացիական տնտեսութունների մեջ տեղի ունեցող կուտակման պրոցեսների այն ուղղութունը, վորը կուտակացներ մեր տնտեսութեան նույնպէս

սոցիալիստական տարրերի աճման թափը Այս տեսակետից մեր գլխավոր լծակը հանդիսանում է կոոպերացիան:

Գյուղատնտեսութեան մեջ կատարվող և կոոպեր. հունով անցնող կուտակումը կողտագործվի համապատասխան մեր սոցիալիստական շինարարութեան ընդհանուր խնդիրների: Յեթե այդ կուտակումն անցնի մեր պետական սխտեմի, կոոպերացիայի ու մեր վարկային կազմակերպութունների կողքով, այն ժամանակ մենք կստանանք յերկու մրցող սխտեմի (կապիտալիստականի և սոցիալիստականի) մեկուսացում և անորինակ բարդութուն՝ յերկրի տնտեսական վողջ կյանքը ղեկավարելու և կարգավորելու տեսակետից: Այս իսկ պատճառով գյուղատնտեսութեան զարգացման տվյալ շրջանում (ստադիա) կոոպերացիայի հարցի ուղիղ լուծումը վճռական նշանակո թյուն ունի սոցիալիստական տնտեսութեան շինարարութեան համար:

Ամենից առաջ կուտակցութեան առաջ կանգնած է այն ընդհանուր հարցը, թե ինչ կողմից և ինչպէս կարելի յե (և պետք է) մոտենալ՝ գյուղի տնտեսութունը սոցիալիստիկ կազմակերպվող քաղաքի շրջանակը (որբիտա) գցելուն:

Գյուղատնտեսութեան զարգացող ապրանքայնութեան պայմաններում գործնականագույն հնարավոր և տեսականագույն ուղիղ կլինի մոտենալ գյուղը քաղաքի հետ շղկապող հիմնական ողակի կողմից, — ապրանքաշրջանառութեան կողմից: Այսպիսով, գլխավոր ուզին անցնում է ԵՐՋԱՄԱՌՈՒՔՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՅՈՎ, յեՎ գյուղացիութեան կոոպերացման խնդիրն այն է, վոր գյուղացիութունը կազմակերպվի յեՎ միացա վորպես սոսադրոգ:

Ավելորդ չի լինի այստեղ հիշել, թե անցողական շրջանում ինչ նշանակութուն էր տալիս առևտրին Վլադիմիր Իլիչը: «Վուսկու նշանակութունը» հողվածում նա ասում է. «Առևտուր, — անա պատմական անցքերի շղթայի այն «ողակը», վորին մեր ամբողջ զորութեամբ պետք է փաթենք մենք, վոր պրոլետարական պետական իշխանութուն ենք, մենք, վոր կոմունիստական ղեկավար կուտակցութուն ենք: Յեթե մենք այժմ բավականին պինդ «կաշկենք» այդ ողակին՝ մոտ ապագայում մենք հաստատապէս կտիրանանք ամբողջ շղթային: Իսկ այլ կերպ՝ մենք ամբողջ շղթային չենք տիրանա, մենք սոցիալիստահասարակական տնտեսական հարաբերութունների հիմք չենք ստեղծել»:

Սխալ է հակառակ տեսակետը, վոր հենց այժմ ամենամեծ խնդիրը համարում է գյուղատնտեսական արտադրութեան (հողի

մշակուձը, միասին անասուններ, կտուցը ունենալը և այլն) պրոցեսի անմիջական հանրացումը: Գյուղի ներկա դրութեան ժամանակ մեզ համար զլխավորն այն հարցն է, թե քանի գյուղատնտեսական արտադրութիւնը մանր բուրժուական բնույթ ունի, պետութիւնն ու կուսակցութիւնն ի՞նչ մեթոդներով ամբողջապէս իրենց ձեռքում կարող են պահել գյուղի տնտեսական պրոցեսները վերահսկումը և կարգավորումը: Այս բանին մենք կարող ենք հասնել, կազմակերպելով գյուղացիական տնտեսութիւնն այն գծով, վորը գյուղը կապում է քաղաքի հետ, այսինքն, կազմակերպելով գյուղացիներին վորպէս ապրանք արտադրողներ:

Այս հայեցակետն ուղիղ է նույնպէս մի այլ տեսակետից. այն է՝ գյուղացիութեան այն հիմնական զանգվածի անսակետից, վորը վճռում է գյուղատնտեսութեան ճակատագիրը: Այս հիմնական զանգվածը բաղկացած է տնտեսատեր-միջակից, վորը, քանի կա գյուղատնտեսական արտադրութեան տվյալ տեխնիկան, դեռևս յերկար ժամանակ հավաքական տնտեսութիւններէից դուրս կմնա:

Հավաքական միավորութիւնները զանազան ձևերի զարգացումը գյուղում պետք է խրախուսել, և նրանց դերն աճելու յետևանքով, գյուղացիութեան մասսայական միավորման հիմնական ձևով, գյուղացեանութիւնը բարձր տեխնիկա-տնտեսական հիմնով կազմակերպելու ճանապարհը ներկայումս հանգիստացում է բազմամիլիոն գյուղացիութեան, վորպէս ապրանք արտադրողների, կոոպերացումը: Մտածել անգամ չի կտրելի, վոր մենք մտաւա մի քանի տարիների ընթացքում կարող կը լինենք հավաքական տնտեսութիւններից արտադրութեան մի այնպիսի ձևով սեղծել, վորի տեսակարար կտիւր փոքր ի քան է վճռական նշանակութիւնը ունենալ մեր տնտեսութեան ընդհանուր սիստեմի մէջ: Կոոպերացիայի զարգացման և ամրացման միջոցով մենք պետք է մի այնպիսի դրութեան հասնենք, յերբ կարողանար իրականանալ գյուղատնտեսական մանր բուրժուական արտադրութեան ամբողջութեան պրոցեսների իրական կարգավորումը:

Մեր աշխարհի մեջ գյուղատնտեսութեան հավաքական ձևերի զարգացման հարցերը վորոշ տեղ են բռնում, և այդ ձևերի նշանակութիւնը հետագայում քանի գնա, պետք է մեծանա: Սակայն, այսու հանդերձ, կուսակցութիւնը հաշի պետք է առ-

նի, վոր գյուղացիութեան մասսայական կոոպերացման հիմնական պրոցեսը պետք է ընթանա ապրանքաշրջանառութեան և վարկի գծով: Բայց, սխալ կլինէր կարծել, թե գյուղացիութեան կոոպերացման բնագավառում մեր աշխատանքը պետք է սահմանափակվի գյուղացիութեանը բացառապէս վորպէս ապրանք արտադրողի կազմակերպելով, բոլորովին չմտնելով նրա գյուղատնտեսական արտադրութեան պրոցեսի մէջ: Համաձայն այս տեսակետի, միմիայն գյուղացիութիւնը շրջանառութեան կազմից կոոպերացներուց հետո՝ մենք կարող ենք անցնել գյուղատնտեսական արտադրութեան զանազան պրոցեսների հանրացմանը:

Սխալ է ժամանակի վերաբերմամբ այս յերկու հարցի միջև այսպիսի ճիշտ սահմանագիծ անցկացնելը: Արդեն այժմ իսկ պետութեան և կոոպերացիայի աշակցութիւնից պետք է ոգտվին նույնպէս գյուղատնտեսական արտադրութեան կազմակերպման այն հավաքական ձևերը, վորոնց կենսունակութիւնը փորձված և ապացուցված է իրականութեամբ: Սակայն անհրաժեշտ է այնպէս անել, վոր այս բնագավառում չլինի հարկադրանք, չլինի մտացածին բան, վոր ինքը, գյուղացիութիւնը, իրականութեան մեջ, փորձով գիտակցե տնտեսավարման այս կամ այն ձևերի ձեռնտու լինելը: Ընդ սմին, անհրաժեշտ է հաշի առնել, վոր ինչքան տնտեսավարման հանրացված ձևերը գյուղատնտեսութեան մեջ պետք է խաղան առաջադիմական դեր, նույնքան պահանջվում են նրանցից գյուղատնտեսական արտադրութեան ավելի բարձր, ավելի ինտենսիվ ձևեր, քան ներկայումս կան գյուղում:

Բոլորովին սոցիալիստական շինարարութիւնն չէ այն մի քանի գյուղացիական տնտեսութեան հավաքական կազմակերպութիւնը, յերբ հողը մշակում են փայտե արորով: Գյուղական արորի միջոցով, մենք սոցիալիստական գյուղատնտեսութիւն չենք ստեղծի:

Գյուղից յեկած և մեծ հափշտակութեամբ գյուղացիներին հավաքական կազմակերպման (փայտե արորով) մասին պատմող մի ընկերոջ հետ խոսելիս՝ յես ստացի, վոր սոցիալիստական տեսակետից յետ ավելի մեծ նվաճում կհամարեյի, յեթե այդ գյուղում գյուղացիների փայտե արորով կազմակերպած հավաքական տնտեսութեան տեղ մի տրակտոր յերեվար, վորովհետև սոցիալիստական գյուղատնտեսութիւն կազմակերպելու հնարավորութեան նախադրյալներից մինը գյուղատնտեսութեան ինտենսիֆիկա-

ցիան և նրա այնպիսի բարձրացումն և, վորը ներկայուսս չկա: Մեքենան, թեկուզ արակտորը, այժմ կարող է գյուղում կատարյալ հեղափոխություն առաջ բերել այն մտքով, վոր մեքենայական այդ արտադրության գեպըում ավելի ձեռնտու կլինի անցնել նույնպես հողերի հանրային մշակման:

Տրակտորն անհամեմատ ավելի մեծ չափով կարող է հեղափոխել գյուղատնտեսական արտադրական պրոցեսը, քան հազար ագրիտատոր, վոր գյուղ են յեկել հողագործության հավաքական ձեվերի առավելության վերացական քարոզով: Կոոպերատորներից մեկն ինձ պատմում էր գաղափարական այն ազդեցության մասին, վոր ունեցել է արակտորի մուծումը գյուղում: Ահա այն հարցերի շարանը, վոր հաջորդաբար ծավալվում են արակտոր գնած՝ մեքենայի արտելի առջև: Առաջինը՝ հարց է ծագում, ամեն մի գաշտամաս (поле) առանձին՝ վարել, գաշտասահմանը (թուժքը) պահպանելով, թե ամբողջ գաշտը մեկեն վարել, իբրև մի ամբողջություն: Վերջինն ավելի ձեռնառ յե: Յերբ հողը վարել, պրծել են, առաջ է գալիս մի այլ հարց — վարած հողը բաժանել, թե այն միասին ցանել և բաժանել բերքը: Յերբ հացը հասավ, հարց է ծագում — դեռ չվերցված բերքը միմյանց միջև՝ բաժանել, թե միասին հնձել գաշտը և խորձերը բաժանել: Յերբ հունձը հավաքական աշխատանքով վերջացած է, հարց է տրվում — այդ խորձերը միմյանց միջև բաժանել, թե լավ է միասին կալսել:

Միասին կալսելուց հետո իրար հարց են տալիս — հացահատիկը տուն գլուխ բաժանել, թե կոոպերատիվի միջոցով ծախել և փողը բաժանել միմյաց միջև: Տրակտորը գյուղատնտեսության մեջ հաստատվելը գյուղացու մտքերին տալիս է այս ընթացքը, վորը պատկերավորում է գյուղատնտեսական արտադրության պրոցեսի հանրացման հնարավոր ուղին:

Ամեն կերպ պետք է ոգնել այն հավաքական միավորություններին, վորոնք հաճախ առաջ են գալիս այն պատճառով, վոր առանձին գյուղացիք հնարավորություն չեն ունենում գնելու նույնիսկ ամենահասարակ տեսակի գութան: Սակայն, մեզնից չի կարելի թազցնել այն, վոր դա սոցիալիստական շինարարությունն է, վոր այդ բանը միայն մի սաղմ է, վորը կվերածվի գյուղատնտեսական արտադրության հավաքական իսկական ձևերի միայն հետագայում, յերբ կկիրարկվեն կատարելագործված մեքենաներ և տնտեսավարման լավագույն մեթոդներ:

7. ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅԻ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒ-ԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

Կոոպերատիվ շինարարության ուժեղացումը, բնակչության զանգվածների կոոպերացումը, սկսած հոկտեմբերյան հեղափոխությունից, միշտ կազմել է կուսակցության ամենակենսական հարցերից մեկը: Սակայն, միայն տնտեսական նոր քաղաքականությանն անցնելուց հետո, ղնորհիվ մեր տնտեսության մեջ մասնա-կապիտալիստական սկզբունքի դեմ տնտեսական պայքար մղելու անհրաժեշտության, կոոպերատիվ շինարարությունը կուսակցության տակտիկայի մեջ գրավեց այն տեղը, վորը նա պետք է գրավի սոցիալիստական հասարակարգին նախընթացող անցողական շրջանում: Մի շարք բնագավառներում, առևտրական շրջանառության, մանավանդ, հատավաճառ առևտրի, գյուղատնտեսական մանր արտադրության, արհեստների, անայնազործության մեջ և այլ բնագավառներում կոոպերացիան հանդիսանում է բնակչության կազմակերպման գրեթե միակ մեթոդը՝ սոցիալիզմին անցնելու համար:

Փողովրդական տնտեսության այդ բնագավառներում կոոպերացիայի հաջողությունը նշանակելու յե սոցիալիստական սկզբունքի աճում, տնտեսության խորհրդային սիստեմի անմիջական ուժեղացում և մասնա-կապիտալիստական, անհատական սկզբունքի նշանակության փոքրացում: Փոխանակության կոոպերացումը նշանակում է մասնավոր կապիտալի մահացումն առևտրի մեջ. մանր արտադրողի կոոպերացումը և արտադրության բնագավառում կոոպերատիվ կազմակերպությունների ինտենսիվ տնտեսության ու բարդ մեքենաների կիրարկման անցնելը, այսինքն՝ մեր տնտեսության միասնական պլանով աստիճանաբար խոշոր արտադրության անցնելը նշանակելու յե այն, վոր մանր արտադրողը հետզհետե մտնում է ուղիղ սոցիալիստական արտադրության սիստեմի մեջ:

Կոոպերացիայի զանազան տեսակներից ներկայումս ամենից ավելի զարգացած է սպառողական կոոպերացիան: Այս անցած ամբողջ ժամանակաշրջանում նրա վրա անհամեմատ ավելի մեծ ուշադրություն է դարձված յեղել, քան գյուղատնտեսական վարկային և տնայնագործական-արհեստավորական կոոպերացիայի վրա:

Գյուղատնտեսությունը բարձրացնելու, գյուղի հետ յեղած

ապրանքաշրջանառութիւնը մեծացնելու և գյուղացիութիւնը կազմակերպելու սուր անհրաժեշտութիւնը ներկա մոմենտին առաջին տեղը տալիս է գյուղատնտեսական և վարկային կոոպերացիային:

Սպառողական կոոպերացիայի վերաբերմամբ պետք է նշել ամենից առաջ այն, վոր նրա կամավոր անդամագրութեան անցնելն ամբողջապէս և լիապէս արդարացրեց իրեն: Ավելացած սպառողական կոոպերացիայի անդամ-փայտերերի թիվը (նւրանք այժմ մոտ 8-միլ. են), շատ աճեց սպառողական կոոպերացիայի շրջանառութիւնը: Սպառողական կոոպերացիայի գերն արդունարեքութեան արտադրանքի ռեալիզացիայի (իրացման) գործում արտահայտւում է 25-30 տոկոսով: Հազիվ կարելի յե վիճելի համարել այն նշանակութիւնը, վոր ունի սպառողական կոոպերացիան շուկայական գների կարգավորման մեջ: Առանց սպառողական կոոպերացիայի՝ մենք հազիվ թե կարողանայինք այսպիսի հաջողութեամբ անցկացնել գների կայունութեան մեր կամպանիան՝ դրամական ռեֆորմի (բարեփոխութեան) շրջանում: Առանց սպառողական կոոպերացիայի ռգնութեան՝ ներքին շուկայի կարգավորումն անչափ կը բարդանար:

Սակայն սխալ կլինեն հուսալ, թե մոտ ժամանակամիջոցում կոոպերացիան կարող կլինի ընդգրկել ամբողջ ապրանքաշրջանառութիւնը: Քաղաքում և գյուղում վերջին տարվա ընթացքում մեկեն բարձրացած ապրանքային արտադրանքը, անտարակույս, մեծանալու յե և առաջիկա տարիներին պահանջելու յե հենց արտադրութեան մեջ այնքան միջոցներ գնել, վոր վոչ կոոպերացիան, վոչ ել պետական առևտուրը չպետք է կարողանան լիապէս ընդգրկել աճող ապրանքաշրջանառութիւնը: Ուստի և, առևտրի բնագավառում շատ մեծ է լինելու մասնավոր կապիտալի տեսակարար կշիռը, և, հետևաբար, սխալ կը լինեն նրա առաջ հարուցել այնպիսի խոչընդոտներ, վորոնք այս կամ այն աստիճանի կարող են դժվարացնել կամ դանդաղեցնել ապրանքաշրջանառութիւնը:

Գյուղատնտեսական և վարկային կոոպերատիվի վերաբերմամբ կոնֆերանսի նախորդակին տեղի յեր ունենում կենդանի վիճաբանութիւն:

Ձանազան կարծիքների ներկայացուցիչների պայքարը հասավ նույն չափերին, ինչ և մեր տակտիկայի վերաբերյալ խոչորագույն հարցերի շուրջը տեղի ունեցած ամենասուր և ժխտական վիճաբանութեան շրջանում:

Չնայած դրան, ի հետևումն հանձնաժողովի ¹⁾ կատարած աշխատանքի, հաջողվեց հասնել մի վճռի, վորը հաջեցրեց բոլոր վիճող կողմերին: Այդ վճիռը կայանում է հետեյալում. ներքեվում, գյուղում, ստեղծվում է միասնական գյուղատնտեսական-վարկային կոոպերատիվ, վոր հոգում է կոոպերացված բնակչութեան թե վարկային և թե մատակարարման միջնորդական կարիքները: Գյուղում բոլորովին չպետք է լինեն հատուկ կազմակերպութիւններ առանձին վարկի և առանձին գյուղատնտեսական միջնորդա-մատակարարման աշխատանքի համար: Սակայն, միասնական գյուղատնտեսա-վարկային կոոպերացիայի կազմակերպմանը գյուղում պետք է հետվեն մի շարք լրացուցիչ միջոցներ, վորոնք կարողանային ապահովել կոոպերացիայի այդ տեսակի նպատակահարմար և կանոնավոր գործունեութիւնը: Այստեղ զլխավոր հարցն այն է, վոր այդ գյուղատնտեսական վարկային կոոպերատիվի համար ստեղծվի մի այնպիսի կազմակերպութիւն, վորը կարողանա ապահովել ավանդները կոոպերատիվ մուծելու հնարավորութիւնը, և այն միջոցների հավաքումը, վոր կատարվում է գյուղացիական տնտեսութեան մեջ: Այսպիսի հետեյվանքի հասնելու համար անհրաժեշտ է, վոր ազատ լինեն ըստ այլ գործարքների պատասխանատվութիւնից այն վարկային միջոցները, վոր ստացվում են բնակչութեան կողմից մուծված ավանդներից, ինչպէս և հավասարապէս այն միջոցները, վոր տրված են պետութեան կողմից գյուղատնտեսական վարկի զարգացման համար: Մատակարար վաճառահանային միջնորդական ֆունկցիաներն այդպիսի կոոպերատիվները պետք է կատարեն ի հաշիվ հատուկ կապիտալների կամ ի հաշիվ հատուկ վարկերի, բայց վոչ մի դեպքում ի հաշիվ այն միջոցների, վոր հոգում են վարկային կարիքները:

Այդ յերաշխիքները պետք է սահմանել նրա համար, վոր գյուղացիութեանը տրվի այն հավաստիացումը, թե վարկային միջոցներն ապահովված են ամեն տեսակի ռիսկից: Այս միասնական կոոպերատիվը վարկային աշխատանքի վերաբերմամբ կապված է կենտրոնական գյուղատնտեսական բանկի սիստեմի

Թաճոր. 1) Այստեղ ի նկատի յե առնված այն հանձնաժողովը, վոր կազմակերպել եր Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտեն՝ XIV կոնֆերանսին կոոպերացիայի բոլոր տեսակների հարցերը պատրաստելու համար:

հետ, իսկ իր աշխատանքի մյուս բոլոր ճուղերով նա մտնում է գյուղատնտեսական կոոպերացիայի ընդհանուր ցանցի մեջ:

Բացի սրանից, պետք է աշխատել, վոր գյուղատնտեսական կոոպերացիան հրաժարվի վաճառամուծութունից, սպառողական ապրանքների առևտրից: Պետք իրագործվի և ապահովվի սպառողական կոոպերացիայի և գյուղատնտեսական կոոպերացիայի ֆունկցիաների լիակատար սահմանափակումը: Գյուղատնտեսական վարկային կոոպերատիվի համար պետք է մշակվի մի կանոնադրութուն, վորը կկազմե այն նախնական կոոպերատիվ միավորութունների հիմքը, վոր յեկել են փոխարինելու ներկայումս գոյութուն ունեցող վարկային և ընդհանուր գյուղատնտեսական կոոպերատիվներին:

Գյուղատնտեսական կոոպերացիայի դրութունը ներկայումս բնորոշվում է հետևյալով: Գյուղատնտեսական կոոպերացիայի շրջանառութունը բավականին աճել է: Գյուղատնտեսական կոոպերացիայի կենտրոնական և տեղական միութունների և առաջին աստիճանի կոոպերատիվների (առանց Ուկրաինայի) հավաքային (СВОДНЫМ) հաշվեկշիռն արտահայտվում է հետևյալ թվերով. 1923 թ. հուն. 1-ին—57 միլիոն, 1924 թ. հուն. 1-ին—255 միլ., 1924 թ. հոկտ. 1-ին—470 միլ.: Այսպիսով, գյուղատնտեսական կոոպերացիայի հաշվեկշիռը 1923 թ. հուն. 1-ի 57 միլիոնից 1924 թ. հոկտ. 1-ին հասել է 470 միլ., իսկ Ուկրաինայի հետ միասին ամբողջ ՍՍՀՄ-ում այդ գումարը հասել է՝ 1924 թվի հոկտ. 1-ին մինչև 560 միլ. ուրբու: Գյուղատնտեսական կոոպերատիվների թիվը նույնպես բավականին մեծացել է: Գյուղում մենք այժմ ունենք մոտ 40,000 գյուղատնտեսական կոոպերատիվ: Սակայն, յուրաքանչյուր կոոպերատիվին հասած միջոցները դեռ բավականին քիչ են. նրանք հավասար են ընդամենը 15,000 ուրբու՝ ընդդեմ 60,000 ուրբու, վոր ընկնում էր ամեն մի նախապատերազմյան կոոպերատիվի: Աննպաստ են նույնպես կոոպերացված տնտեսութունների վերաբերյալ թվերը: Այդ տնտեսութունների թիվը ներկայումս 3 միլիոն է՝ ընդդեմ 12 միլիոնի, վոր կոոպերացված եյին մինչև պատերազմ:

Բնակչութան զանգվածների կոոպերացման խնդրում սպառողական կոոպերացիան անցել է մինչպատերազմյան նորժանեցից. իսկ գյուղատնտեսականը դեռ հետ է մնում այն ել բավականին հետ:

Գյուղատնտեսական կոոպերացիան վերջին տարիների ըն-

թացքում աճել է և՛ ըստ շրջանառութան, և՛ ըստ անդամների թվի: Իսկ յեթե վերցնենք բացարձակ թվերը, կտեսնենք, վոր նա դեռ շատ է թույլ: Գյուղատնտեսական կոոպերացիայի նշանակութունը ներքին շրջանառութան մեջ ըստ առանձին ապրանքների և ըստ գյուղատնտեսութան արդյունքների, արտահայտվում է հետևյալ թվերով (Սելսկո-սոյուզի տվյալներով), ըստ հացի 23%, բստ կտավհատի 20%, բստ յուղի զգալիորեն ավելի-40%: Այս թվերն ըստինքյան բավականին մեծ են, սակայն նրանք, այնուամենայնիվ, չեն համապատասխանում կոոպերացիայի այն տեղին, վորը նա պետք է զբաղի մեր տնտեսութան ընդհանուր սխտեմի մեջ:

Սակայն, գյուղատնտեսական կոոպերացիայի և կոոպերացիայի մյուս բոլոր տեսակների թերութուններից մեկն այն է, վոր նրանք չեն կարողացել համաչափել իրենց աշխատանքն այն միջոցների հետ, վոր նրանք ունեցել են: Այս բանը մի շարք շրջաններում կոոպերացիայի համար ստեղծել է ճգնաժամեր, վոր հաճախ շատ ծանր են յեղել:

Կոոպերատիվ կազմակերպութունների մուրհակների բողոքարկումները շատ մեծ չափերի յին հասել: Հունվարին բողոքարկումների քանակը հավասար էր 13.700-ի, փետրվարին՝ 14.800-ի, մարտին՝ 15.600-ի:

Բոլոր տնտեսական կազմակերպութունների բողոքարկված բոլոր մուրհակները ընդհանուր թվի մեջ կոոպերացիան շատ պատվավոր տեղ է բռնում. այսպես, հունվարին կոոպերացիայի բողոքարկված մուրհակները կազմում էյին բողոքարկված բոլոր մուրհակների ընդհանուր թվի 40 տոկոսը, փետրվարին՝ 50 տոկոսը, մարտին՝ 61 տոկոսը:

Այս ամենալավ ապացույցն է այն բանի, վոր կոոպերատիվ կազմակերպութունները չեն կարողացել իրենց աշխատանքը համաչափել իրենց ունեցած միջոցների հետ: Սելսկո-սոյուզի այս տարվա հունվարի 1-ի տվյալներով, գյուղատնտեսական կոոպերացիայի ամբողջ միութենական ցանցը հաշվում էր ընդամենը 24,5 տոկոս բարեփիճակ միութուններ, 37 տոկոս անբավարար ու թույլ և 38,5 բավարար:

Ներկայումս այսպիս է մեր կոոպերացիայի և մասնավորապես գյուղատնտեսական կոոպերացիայի դրութունը: Ուստի և, այն գործնական զիրեկտիվների մեջ, վոր պետք է մշակվեն, ղիխավոր ուշադրութունը պետք է գարձնել ինչպես մեր յեղած

կոոպերատիվ ցանցի ամրացման, այնպես և նրա աշխատանքի բարելավման վրա: Անհրաժեշտ է բյուջեյական կարգով կոոպերացիային տալ նոր միջոցներ: Այս պատճառով կոոպերացիայի պետքերի համար պետբյուջեյից 2-րդ կիսամյակում տրվում է 12 մլ. ուրբի:

Մի քանի խոսք արհեստավորական կոոպերացիայի և նրա նշանակութան մասին: կոոպերացիայի բոլոր տեսակներից անայնազործ-արհեստավորականն ամենից ավելի աչքաթող է յեղել: նրան ամենից քիչ ոգնութուն են ցույց տվել, մեր տնտեսական մարմինները հաճախ նայել են, ասենք, այժմ ել նայում են արհեստավորական կոոպերացիայի վրա, վորպես մի մրցակցի վրա, վորին վոչ թե հարկավոր է ոգնել, այլ ընդհակառակն, հարկավոր է նրա դեմ կռվել:

Մեր արդյունաբերութեան մարմիններից (որգան) վոմանց դեպի արհեստավորական կոոպերացիան ունեցած վերաբերմունքը հաճախ կրել է ուղղակի կաբալային բնույթ: Ինձ ապշեցրեց մի տեղեկանք, վոր տվեց ինձ Ս. Պ. Սերեզան: նա, որինակի համար, մատնացույց է անում մի այսպիսի փաստ: Տեղական մետաղագործական արդյունաբերութեան կարգավորման պետական մի մարմին հենց նրանով է զբաղված, վոր տնայնագործից գընում է դանակներ՝ հատը 3 ո. 50 կոպեկով, իսկ ինքը պատրաստում է դանակներ հատը՝ 6 ո. 50 կ. ու 7 ուրբով: նա տնայնագործական դանակները խառնում է իր դանակների հետ և նրանց ծախու յի հանում միջին գներով:

Մինչև վերջին ժամանակներս պետարդյունաբերութունը հաշվի չէր առնում տնայնագործութեան պահանջները՝ նրան հում նյութ, կիսագործվածքներ մատակարարելու տեսակետից: նրան վոչ միայն վարկ բաց չեն անում, այլև չեն ոգնում մետաղե կտորտանք (ЛОМ) մատակարարելու գործում: Այսպիսի փաստեր շատ կարելի յեր բերել: Գյուղական տնայնագործ-արհեստավորական կոոպերացիայի վերաբերմամբ ստեղծվել է այլանդակ վերաբերմունք, վոր տնայնագործի կոոպերացման համար կարող է ունենալ շատ վտանգավոր հետևանքներ: Այնինչ, տնայնագործ-արհեստավորական կոոպերացիան անազին նշանակութուն ունի այն տեսակետից, վոր նա կլանում է գյուղական բնակչութեան աշխատող ավելցուկ ձեռքերը:

Գյուղի այդ ավելցուկ բնակչութունը սեղմելու յի քաղաքի կողմը (давить на город) և ավելացնելու յի արդյունաբերական

պահեստի բանակը, մյուս կողմից առաջացնելու յի գյուղում աղքատութուն: Հետագայում՝ չկարողանալով արագութեամբ ընդլայնել արդյունաբերութունը, մենք հարկադրված ենք լինելու աճող պահանջը գոհացնել արտասահմանից ապրանքներ ներածելով: Անհամեմատ ավելի նպատակահարմար է, վորքան այդ հնարավոր է, այդ պահանջը բավարարել տնայնագործական արդյունաբերութեան հաշվին: Բացի սրանից, տնայնագործութեան մի շարք ճյուղերը հոգում են տնտեսական այնպիսի կարիքներ, վորոնք վոչ մի դեպքում չեն կարող հոգացվել մեր արդյունաբերութեան աշխատանքով: Այսպիսով, այն հարցը, թե ինչպես վերացնել աղքատութունը գյուղում, վերտեղ աշխատանք գըտնել ձիագուրկների համար, իր զգալի մասով կապված է տնայնագործութեան և արհեստների զարգացման հետ: Ուստի և մի քանի ժամանակ առաջ՝ հատուկ որենք հրատարակվեց տնայնագործների տուրքադրութեան ծանրութունը թեթևացնելու մասին: Անհրաժեշտ է աշխատել, վոր ինչպես մեր արդյունաբերութունը, այնպես և մեր վարկային և ֆինանսական մարմիններն արմատապես փոխեն դեպի արհեստավորական և տնայնագործական կոոպերացիան ունեցած իրենց վերաբերմունքը:

Յես կշռափեմ յերկու հարց ևս, վոր կապված են մեր կոոպերատիվ շինարարութեան հետ: Առաջին հարցը՝ մեր կոոպերացիայի հրամանատարական կազմի մասին է, յերկրորդը՝ կոոպերատիվ մարմինների ընտրութեան ազատութեան մասին:

Մեր կոոպերատիվ սիստեմի հրամանատարական կազմը շատ չնչին ստաժ ունի: Այս բանի մեջ պետք է վորոնել ժամանակակից կոոպերացիային հատուկ բազմաթիվ թերութունների պատճառներից միներ: Կենտվիճվարի կատարած հետազոտութունից յերևում է, վոր կոոպերատիվների վարչութունների անդամների ընդհանուր թվի 37-ից մինչև 24 տոկոսը (վերցրած կոոպերացիայի տաբլեր տեսակները) մի տարուց պակաս ստաժ ունեն և 30-ից մինչև 38 տոկոսը՝ 1—3 տարվա ստաժ: Չնայած այս «կոոպերատիվ ջահելութեան», միանգամայն ավելորդ յեռանդ բանեցնելով՝ շարունակ ընկերներին զցում են մի կոոպերատիվից մյուսը: Շնորհիվ անընդհատ տեղափոխումների, կոոպերատիվ ընդհանուր փորձառութեան բացակայութեան՝ ավելանում է նաև միջավայրի և ամեն մի առանձին կոոպերատիվի մասնավոր, անհատական խնդիրների անձանդութունը: Անհրաժեշտ է ապահովել կոոպերատիվ մարմինների հրամանատար

րական կազմի ավելի կայունութիւնը և այդ կազմի մեջ կոոպերատիվ աշխատանքի փորձառութիւնն կուտակելը, ինչպէս և անհրաժեշտ և կոոպերատիվների վարչութիւնների մեջ աշխատելու համար այնպիսի ժամկետներ սահմանել, վորոնք վարչութիւնների աշխատավորներին նարավորութիւն ընձեռեցին վոչ միայն ծանոթանալու միջավայրին (ориентироваться) և տվյալ կոոպերատիվի պայմաններին, այլև աշխատանքի ծրագրեր կազմելու և այդ ծրագրեր իրագործման մասին կոոպերացված բնակչութեանը հաշիվ տալու:

Յերկրորդ հարցը կոոպերատիվ մարմինների տնտեսութեան հարցն է:

Կոոպերատիվ շինարարութեան միջոցով գյուղացիական մանր արտադրութիւնը վոչ միայն մեր հսկողութեանը, ղեկավարմանը և կարգավորմանը յենթարկելու, այլև այդ արտադրութիւնը խորհրդային տնտեսութեան ընդհանուր սիստեմի հետ հյուսելու (вращание) նախադրյալներից մեկը հանդիսանում է կոոպերատիվ աշխատանքի մի այնպիսի կազմակերպումը, վորը կարողանար ապահովել բնակչութեան զանգվածների վստահութիւնը ղեպի կոոպերացիան: Բնակչութեան այդ վստահութիւնը ղեպի կոոպերացիան միայն այն դեպքում կստեղծվի, յերբ մենք արմատապէս փոխենք մեր սոտեցումը գյուղացիութեան կոոպերացման գործին: Վորպեսզի վերացվի գյուղացիութեան կոոպերացիայի նկատմամբ ունեցած անվստահութիւնը, կուսակցութեան կողմից ավելի մեծ վստահութիւն պետք է լինի ղեպի գյուղացութիւնը: Միայն այս դեպքում մենք կարող կլինենք աշխուժացնելու կոոպերացիան: Կուսակցութեան վստահութիւնը ղեպի գյուղացիութիւնը պետք է արտահայտվի կոոպերացիայի ընտրութիւնների ազատութեան յերաշխիքով, կոոպերատիվ կանոնադրութեան պահպանումով, թէ մեր խորհրդային և թէ կուսակցական մարմինների կողմից կոոպերատիվ աշխատանքի մեջ յեղած վարչական միջամտութիւնների մեթոդների վոչնչացումով: Հանդիպում են փաստեր, վոր վկայում են կոոպերատիվ շինարարութեան մեջ կուսակցութեան վարած գիծը բացարձակապէս չհասկանալու և աղճատելու մասին: Որինակ, հայտնի յեն դեպքեր, յերբ տեղական մարմիններն ընկերներ են գործուղում կոոպերացիա՝ վոչ թէ այնտեղ իսկապէս աշխատելու, այլ «կերակրվելու» համար: Վորովհետև կոոպերացիան իր աշխատավորներին ուձիկ և վճարում,

հերթապահութիւն և սահմանվում, թէ ով կոոպերացիայում վոչ ամիսներին և «կերակրվելու»: Հասկանալի յե, վոր այսպիսի կարգեր լինելու դեպքում կոոպերացիան վոչ մի վստահութիւն չի վստակի գյուղացիութեան կողմից: Ամենավճռական կերպով անհրաժեշտ է վերջ տալ ղեպի կոոպերացիան, իսկ նրա միջոցով նույնպէս ղեպի գյուղացիութիւնը յեղած այս աշխուղակ, ծաղրական, հանցագործ վերաբերմունքին, ստեղծելով այնպիսի պայմաններ, վոր ապահովեցին ընտրութիւնների ազատութիւնը և ընտրված մարմինների գյուղացիութեան զանգվածների առաջ ունեցած կատարյալ պատասխանատվութիւնն ու հաշվենթավարութիւնը:

Վճռապէս պետք է թողնել կոոպերացիայի աշխատանքի վերաբերմամբ յեղած վարչական միջամտութեան մեթոդները սակայն, դրա դիմաց անհրաժեշտ է բազմապատ մեծացնել հասարակական աշխատանքը գյուղացիութեան զանգվածների մեջ և այսպիսով հասնել մի այնպիսի դրութեան, վոր կոոպերատիվները կառավարող մարմինները գտնվեն չքավորների ու միջակների ձեռքում և վոր կոոպերացիան իր աշխատանքով կարողանա բավարարել գյուղացիութեան հիմնական զանգվածների պահանջներին:

Կոոպերատիվ վարչական մարմինների ընտրութեան ազատութիւն, ընտրովի մարմինների լիակատար հաշիւենթավարութիւն և պատասխանատվութիւն ընտրողների առջև, կանոնադրութիւնների ամենաճիշտ պահպանում, վարչավորելու (администрирование), հրամանատրելու, ճնշում գործ դնելու մեթոդները հասարակական աշխատանքի զարգացմամբ և ուժեղացմամբ փոխարինել—անհ կոոպերատիվ շինարարութեան թերութիւնները վերացնելու և գյուղացիութեան զանգվածի վստահութիւնը նվաճելու ուղիները:

Մենք այժմ գյուղի տնտեսական կյանքում այնպիսի փոփոխութիւններ ենք ապրում, վորոնք արտահայտվում են կապիտալիստական հարաբերութիւնների զարգացմամբ գյուղատնտեսութեան մեջ: Պրոլետարական դիկտատուրայի գորութիւնը, աղգայնացված արդունաբերութեան, տրանսպորտի, բանկերի և այլն— զարգացումը և աճումը բավականաչափ մեծ են, և կարող ենք չվախենալ նեպի (նոր տնտեսական քաղաքականութեան) ծավալումից գյուղում: Նեպի այդ ծավալումը գյուղում և «գինվորական կոմունիզմի» ժառանգութիւն մնացած վարչա-

կան մեթոդները վերացումը ամենասերտ կերպով կապված են գյուղում նույն որինակահանութունն ապահովելու հետ, վոր անց է կացված քաղաքում: Առանց որինակահանության այդ պայմաններն ստեղծելու՝ դուր և մտածել այն մասին, թե կարելի չե հաջող կերպով կոոպերացիա կառուցել և իրագործել կոոպերացիայի առջև կանգնած վիթխարի խնդիրները և ամենից առաջ, գյուղացիության վստահութունը նվաճելու խնդիրը:

Այսպիսով բնակչության կոոպերացումը շաղկապված է գյուղի վերաբերմամբ կուսակցության գրած այլ խնդիրների իսկական իրագործման հետ, — խորհուրդների աշխուժացման, գյուղում ազնիվ վարչութուն ունենալու պայքարի հետ և այլն:

Մեր քաղաքականության այս ընդհանուր խնդիրների տեսակետից՝ կոոպերացիայի դերը գյուղում հանդես է գալիս այնպիսի գծերով, վորոնք այդ դերը նմանեցնում են արհմիությունների դերին:

Ինչպես վոր արհմիությունները սոցիալիստական և խորհրդրդային շինարարության գալրոց են բանվորական զանգվածների համար և հանդիսանում են այն կապը, վորի միջոցով կուսակցութունը շաղկապվում է միլիոնավոր անկուսակցական բանվորների հետ, այնպես էլ կոոպերատիվները գյուղում պետք է լինեն այն կաթսան, վորի մեջ գյուղացիական անկուսակցական զանգվածը յեփվում է՝ խորհրդային պետության մեջ ամենագործոն մասնակցութուն ունենալու համար:

Այս շրջանում, յերբ գյուղում կսկսեն զարգանալ կապիտալիստական հարաբերություններն անհամեմատ ավելի մեծ ուժով քան առաջ եր, անհրաժեշտ է կոոպերացիային կրկնակի ուշադրությամբ վերաբերվել, դարձնելով նրան խորհրդային իշխանութուն և սոցիալիստական հասարակութուն կազմակերպելու իսկական հիմունք:

XIV-րդ կուսկոնգրեսի կողմից կոոպերացիայի մասին ընդունված բանաձեվին ծանոթանալու համար՝ կարգալ Հաստատանի կոմկուսի կենտկոմի հրատարակությամբ լույս տեսած «XIV-րդ կուսկոնգրեսի բանաձեվերը» գրույկը:

3. Շալով. — Հաշվապահության համառոտ ձեռնարկ:

4. Կոժանցի. — Ինչ պետք է իմանա ամեն մի բանվոր:

5. Կուլբեքեվ. — Լենինը ու կոոպերացիան:

ՊԵՏՐՍԱՅՎՈՒՄ ԵՆ ՑՊԵԿՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

(ԻճԲՆՈՒՐՈՒՅՆ)

- 1. Պ. Շոլյան. — կոոպերատիվի ցավերից
- 2. Մարգո. — Կինը յեվ կոոպերացիան
- 3. Գ. Սբոլ. — Լենինն ու կոոպերացիան (չափածո):

ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

ՅԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ ԴՈՒՐՍ

Ցարեկան 3 ա. 50 կ.

3 ա. 80 կոպեկ.

Կես տարի 1 » 80 կ.

1 » 90 »

3 ամիսը 1 »

1 » 10 »

Հասցեն՝ Յերեվան, Շահումյան փողոց № 3 — Հայկոպի-ի Խմբագրություն

ԳԻՆՆ-Ե 25 ԿՈՊ.

« Ազգային գրադարան

NL0209755

